

PETERKA PARTNERS

THE CEE LAW FIRM

OCHRANA OZNAMOVATELŮ
Whistleblowing Directive

Barbora Urbancova

23. březen 2021

Obsah webináře

- Představení nové směrnice o ochraně označovateli
- Stav transpozice směrnice v České republice

Směrnice o ochraně oznamovatelů

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práv Unie
 - Členské státy jsou povinny přijmout zákony ukládající společněm zřídit bezpečné informační kanály pro oznamování případů porušení práva a zajistit ochranu oznamovatelů
 - Směrnice upravuje sankce vůči právnickým i fyzickým osobám
 - Členské státy zajistí soulad se směrnicí do 17. prosince 2021
 - Právní předpisy týkající se zaměstnavatelů s 50 až 249 zaměstnanci je nutné přijmout a zajistit jejich účinnost do 17. prosince 2023

Cíle směrnice

- Cíle sledované směrnicí
 - Ochrana **práva Unie** a to vybraných oblastí, u nichž může porušování způsobit vážné poškození veřejného zájmu, členské státy mohou oblast působnosti rozšířit
 - Osoby, které pracují pro veřejnou nebo soukromou organizaci bývají první osoby, které se seznámí s porušováním předpisů
 - Ochrana oznamovatelů v členských státech není jednotná, což ohrožuje efektivní systém oznamování porušení

Směrnice chrání osoby, které oznamují porušení práva Unie

- Spadající do vymezených oblastí:
 - **Veřejné zakázky:** problematická oblast zasažená korupcí a podvody, stále nedostatečně zajištěné plnění právních norem, ohroženo fungování trhu, podnikatelé přichází o příležitosti, brzdí investice
 - Finanční služby, předcházení praní peněz a financování terorismu: již existují úpravy ochraňující oznamovatele, po finanční krizi byla přijata řada norem, včetně norem upravujících interní a externí komunikační kanály a zákaz odvetných opatření
 - Bezpečnost výrobků uváděných na vnitřní trh: hlavním zdrojem důkazů jsou podniky ve výrobním a distribučním řetězci, mají informace o nekalých a nedovolených praktikách
 - Doprava: letectví a námořní doprava již regulována je, je nutné přidat ostatní druhy dopravy, vnitrozemská vodní doprava, silniční a železniční doprava
 - Životní prostředí
 - Jaderná bezpečnost a radiační ochrana
 - Bezpečnost potravin a krmiv
 - Zdraví, ochrana a dobré životní podmínky zvířat
 - Veřejné zdraví
 - Ochrana spotřebitelů
 - Respektování soukromí a ochrana osobních údajů
- Porušení ohrožující finanční zájmy Unie
 - boj proti korupci, podvodům, zajištění příjmů Unie, ochrana proti zneužívání finančních prostředků Unie
- Porušení týkající se vnitřního trhu Unie
 - Porušení týkající se hospodářské soutěže, státní podpory, daně z příjmů právnických osob, daňové výhody

Směrnici není dotčena ochrana

- Utajovaných informací
- Důvěrné povahy komunikace mezi advokátem a klientem a zdravotní dokumentace
- Tajných porad soudů
- Pravidel trestního řízení

Oznamovatel – osobní působnost směrnice

- Oznamovatel
 - Osoby pracující v soukromém nebo veřejném sektoru, které získaly informace o porušení v pracovním kontextu:
 - Pracovníci, včetně státních zaměstnanců
 - OSVČ
 - Akcionáři, management, dohledové orgány společností
 - Dobrovolníci, stážisté
 - Osoby, pracující pod dohledem a podle pokynů zhotovitelů, subdodavatelů a dodavatelů
 - Osoby, jejichž pracovní poměr skončil, informace získali v bývalém pracovním poměru
 - Osoby, jejichž pracovní poměr měl teprve začít, informace o porušení získali v průběhu přijímacího řízení nebo předsmělního jednání
 - Prostředníci
 - Třetí osoby spojené s oznamujícími osobami, kolegové, příbuzní
- Osoba, která oznámí informace o porušení práva Unie využívá své právo na svobodu projevu
- Oznamovatel by vzhledem k okolnostem a informacím, které má k dispozici v době oznámení, měl mít **oprávněný důvod se domnívat, že jím oznamované záležitosti jsou pravdivé**, nejsou chráněna vědomě nepravdivá oznámení
- Oznamovatel podává oznámení interně nebo externě nebo učiní zveřejnění v souladu se směrnicí, Unie podporuje interní informační kanály
- Možnost anonymních oznámení – na uvážení členských států

Povinné osoby

- Osoby soukromého a veřejného sektoru, které jsou povinny zřídit vnitřní informační kanály, přijímat, posuzovat a spravovat oznámení
 - Právní subjekty v soukromém sektoru s 50 a více zaměstnanci
 - Subjekty působící v oblastech: finančního trhu, předcházení praní peněz a financování terorismu, bezpečnosti dopravy a životního prostředí
 - Právní subjekty ve veřejném sektoru: mohou být osvobozeny obce s méně než 10 tis. obyvateli, nebo s méně než 50 zaměstnanci
- Informační kanály mohou být provozovány interně nebo externím poskytovatelem
- Subjekty v soukromém sektoru s 50 až 249 zaměstnanci mohou sdílet zdroje ohledně přijímání a šetření oznámení

Postup při oznámení

- Interní oznámení, externí oznámení a zveřejnění
- Kanály pro interní oznámení
 - Zajišťují utajení totožnosti oznamující osoby i označených osob, zabránění přístupu třetích osob
 - Potvrzení o přijetí oznámení do 7 dnů
 - Určení nestranné osoby pro přijímání a řešení oznámení
 - Poskytnutí zpětné vazby, max. 3 měsíce od potvrzení přijetí oznámení
 - Poskytnutí informace pro externí oznamování
 - Způsob oznámení: písemně, nebo ústně nebo obojím způsobem, ústní oznámení telefonicky, hlasovou zprávou, osobně v přiměřené lhůtě
- Státy zavedou systémy pro externí oznamování
- Zveřejnění
 - Osoba nejprve učinila oznámení interně a externě, nebo externě
 - Nebylo přijato žádné vhodné opatření, nebo
 - Důvodná obava z bezprostředního nebo zjevného ohrožení veřejného zájmu
 - U externího oznamování existuje riziko odvetných opatření nebo je orgán spolčen s pachatelem
- Vedení záznamů o oznámeních

Zákaz odvetných opatření

- Ochrana oznamovatele **zejména** proti
 - Propuštění, zproštění výkonu služby, odvolání, rovnocenných opatření
 - Převedení na nižší pozici, nepovýšení
 - Přenosu úkolů, změny místa výkonu práce, snížení mzdy, změny pracovní doby
 - Neposkytnutí odborné přípravy
 - Negativní hodnocení výkonnosti či pracovní reference
 - Uložení disciplinárních opatření
 - Nátlaku, zastrašování
 - Diskriminaci
 - Nepřevedení smlouvy na dobu určitou na dobu neurčitou
 - Újmě na sociálních sítích
 - Předčasnému ukončení nebo zrušení smlouvy o dodávce zboží nebo poskytování služeb
 - Zrušení licence nebo povolení
 - Vyžadování psychiatrického nebo lékařského vyšetření
- Zbavení odpovědnosti:
 - Oznamovatelé nenesou odpovědnost za oznámení nebo zveřejnění informace, pokud měly oprávněné důvody se domnívat, že oznámení nebo zveřejnění je nezbytné pro odhalení porušení podle této směrnice
 - Ale: pokud získání nebo přístup k informaci představuje TČ, řídí se trestní odpovědnost použitelným vnitrostátním právem

Sankce

- Členské státy přijmou přiměřené sankce vůči fyzickým nebo právnickým osobám, které
 - Brání nebo se snaží bránit oznámení
 - Přijmou odvetná opatření proti oznamovateli a chráněným osobám
 - Použijí obtěžující postupy proti oznamovateli a chráněným osobám
 - Poruší povinnost zachovávat důvěrnost totožnosti oznamovatele
 - Vědomě oznámí nebo zveřejní nepravdivé informace

Transpozice směrnice v České republice

- Česká republika nemá komplexní zákon o ochraně oznamovatelů
- Existují dílčí ochrany oznamovatelů:
 - Finanční trhy a finanční služby
 - Zákon o státní službě
- K transpozici směrnice má být přijat speciální zákon
 - Zákon o ochraně oznamovatelů
 - V legislativním procesu, dne 1.2.2021 návrh schválila vláda, nyní bude rozhodovat PS, sněmovní tisk 1150,
<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=1150&CT1=0>
 - Návrh zákona přejímá úpravu směrnice, v určitých oblastech rozšiřuje nebo doplňuje úpravu směrnice

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů

- Oznámení:
 - Podnět fyzické osoby obsahující podnět o možném protiprávním jednání fyzické nebo právnické osoby **majícím znaky trestného činu nebo přestupku** nebo **porušující právní předpis** nebo předpis EU v uvedených oblastech, které bylo nebo má být spácháno v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností oznamovatele a o němž se oznamovatel v této souvislosti dozvěděl
- Dotčené oblasti práva
 - Finanční trhy a finanční služby
 - Daň z příjmů PO
 - Předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
 - Ochrana spotřebitele a bezpečnost a soulad s požadavky na výrobky
 - Bezpečnost dopravy, přepravy a provozu na pozemních komunikacích
 - Ochrana životního prostředí, bezpečnosti potravin a krmiv a ochrany zvířat
 - Radiační ochrana a jaderná bezpečnost
 - Zadávání veřejných zakázek, veřejných dražeb a hospodářské soutěže
 - Ochrana vnitřního pořádku a bezpečnosti, života a zdraví
 - Ochrany osobních údajů, soukromí a bezpečnosti sítí
 - Ochrany finančních zájmů EU a
 - Fungování vnitřního trhu včetně unijních pravidel hospodářské soutěže a státní podpory

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů

- Práce nebo jiná obdobná činnost
 - Obdobně jako směrnice, navíc správa svěřenského fondu
- Vyloučení odpovědnosti
 - Obdobně jako směrnice
- Odvetná opatření
 - Obdobně jako směrnice, navíc změna rozvržení pracovní nebo služební doby, neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti (neúplný výčet jako směrnice)
- Výjimky: za oznámení se nepovažuje:
 - Informace, jejíž oznámení by mohlo ohrozit podstatný bezpečnostní zájem České republiky
 - Informace o zpravodajských službách České republiky
 - Informace, jejichž oznámení by představovalo porušení povinnosti mlčenlivosti duchovních v souvislosti se zpovědním tajemstvím

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů

■ Povinné osoby

■ Vnitřní oznamovací systém jsou povinni zřídit:

- Veřejný zadavatel podle zákona o zadávání veřejných zakázek, s výjimkou obcí s méně než 5.000 obyvateli, kromě obcí s rozšířenou působností a zadavatele s méně než 25 zaměstnanci
- **Zaměstnavatel s nejméně 25 zaměstnanci**
- Orgán veřejné moci s působností v oblasti správy daně z příjmu PO nebo správy odvodu za porušení rozpočtové kázně
- Orgán veřejné moci vykonávající působnost a osoba vykonávající činnost v
 - Oblasti civilního letectví
 - Oblasti námořní dopravy
 - Odvětví ropy a zemního plynu v pobřežním moři
- Osoba oprávněná poskytovat nebo zprostředkovávat spotřebitelský úvěr a
- Zaměstnavatel, který je osobou podnikání na kapitálovém trhu (výčet), investiční společností nebo fondem, protistranou nebo registrem pro OTC deriváty, pojišťovnou, zajišťovnou, zprostředkovatelem pojištění

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů

- Povinnosti při zavedení vnitřního informačního systému
 - Obdobně jako směrnice
 - Povinný subjekt určí příslušné osoby (pouze fyzické osoby)
 - Informace o příslušných osobách: **telefonní číslo a e-mailová nebo jiná adresa pro doručování byly uveřejněny způsobem umožňujícím dálkový přístup**
 - Oznámení možné písemně i ústně a na žádost osobně (v přiměřené lhůtě, max. **30 dnů**)
 - Přístup pouze pro příslušné osoby
 - Řádné posouzení oznámení příslušnou osobou
 - **Vyrozumění oznamovatele o přijetí** oznámení (do 7 dnů) a výsledcích posouzení důvodnosti (**písemně do 30 dnů ode dne přijetí oznámení**, složité případy – lze prodloužit o 30 dnů, max. dvakrát)
 - O přijetí se nevyrozumí, pokud to oznamovatel nechce nebo by to ohrozilo důvěrnost jeho totožnosti
 - Přijetí vhodných opatření nebo předejití protiprávnímu stavu
 - Neinformování oznamovatele, **který využil i externí způsob oznámení**, nebo bezprostřední ohrožení chráněného zájmu – oznamovatel může **uveřejnit**

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů

- Povinnosti státu, externí systém oznamování
 - Ministerstvo spravedlnosti
 - Pro externí systém oznamování: speciální odbor Ministerstva spravedlnosti, který bude nově zřízen
 - Vedle externího systému zajišťuje školení a metodické vedení povinných osob i oznamovatelů
 - Lhůty pro vyřízení oznámení: 30 dnů od přijetí oznámení
 - V případě potřeby předává podnět orgánům činným v trestním řízení
 - Neinformování oznamovatele, nebo bezprostřední ohrožení chráněného zájmu – oznamovatel může uveřejnit
 - Ministerstvo vykonává kontrolu nad dodržováním povinností povinných subjektů

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů

- Evidence oznámení
 - Ústní oznámení: nahrávka nebo přepis, předloženo k vyjádření oznamovatele, pouze s jeho souhlasem, pokud nesouhlasí, vyhotoven záznam, předložen k vyjádření oznamovatele
 - Příslušná osoba utahuje totožnost oznamovatele, ledaže je povinna poskytnout údaje o jeho totožnosti příslušným orgánům veřejné moci podle jiných právních předpisů
 - Nutnost uchovávat oznámení po dobu **5 let**
 - Povinnost vést v elektronické podobě evidenci oznámení v rozsahu:
 - Datum přijetí oznámení
 - Jméno, příjmení, datum narození, kontaktní adresa oznamovatele, jsou-li tyto údaje známy
 - Shrnutí obsahu oznámení a identifikace osoby, proti které oznámení směřovalo, je-li její totožnost známa
 - Datum ukončení posouzení důvodnosti oznámení a jejich výsledek

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů

- **Nové přestupky**
 - **Přestupky oznamovatelů**
 - Vědomě nepravdivé oznámení: fyzická osoba, pokuta do 50.000 Kč
 - **Přestupky příslušných osob:**
 - Odepření přijetí oznámení nebo neposouzení jeho důvodnosti, pokuta až 50.000 Kč
 - Neinformování oznamovatele o výsledku posouzení ve lhůtě, pokuta až 20.000 Kč
 - Poskytnutí informace, která může zmařit účel oznámení, poskytnutí informace o totožnosti oznamovatele bez jeho souhlasu, pokuta až 50.000 Kč, při úmyslném jednání až 100.000 Kč
 - **Přestupky povinných subjektů**
 - Nezabránění vystavení odvetného opatření, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu za poslední účetní období
 - Neurčení příslušné osoby, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu
 - Neuveřejnění informací o vnitřním informačním systému, pokuta až 400 tisíc Kč nebo 3% z čistého obratu
 - Nezajištění materiálních podmínek příslušné osoby, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu
 - Nezajištění, aby oznamovatel mohl podat oznámení prostřednictvím vnitřního systému, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu
 - Nezajištění důvěrnosti oznamování, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu
 - Nezajištění řádného posouzení důvodnosti příslušnou osobou, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu
 - Postih příslušné osoby za výkon její činnosti, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu
 - Nezajištění vyrozumění oznamovatele, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu
 - Nezajištění provedení nápravných opatření, pokuta až 1 milion Kč nebo 5% z čistého obratu

Související zákony a praktické aspekty

- Související zákony a praktické aspekty
 - Úprava oznamování souvisí zejména s pracovním právem a ochranou osobních údajů
 - Pracovní právo
 - Zaměstnanec je povinen zachovávat loajalitu vůči zaměstnavateli, tedy nesmí jednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele (§ 301 písm. d) ZPr);
 - zaměstnanec povinen počínat si tak, aby nedocházelo k majetkové újmě, nemajetkové újmě ani k bezdůvodnému obohacení (a to nejen vůči zaměstnavateli, ale též vůči jiné fyzické či právnické osobě) (§249 odst. 1 ZPr)
 - Zaměstnavatel je povinen projednat se zaměstnancem nebo na jeho žádost s odborovou organizací nebo radou zaměstnanců anebo zástupcem pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci stížnost zaměstnance na výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů (§276 odst. 9 ZPr)
 - V případě rozvázání pracovního poměru se může zaměstnanec podle současné právní úpravy bránit žalobou na určení neplatnosti výpovědi a trvání pracovního poměru, zaměstnavatel prokazuje existenci výpovědního důvodu, zaměstnanec případně své tvrzení o existenci odvetného opatření
 - **Nově:** oznamovatel jako žalobce může navrhnout **předběžné opatření**, kterým soud vysloví neúčinnost úkonů vůči oznamovateli, případně přizná část odměny, dále dochází k **přenesení důkazního břemene na žalovaného** v případě že oznamovatel jako žalobce tvrdí, že byl ze strany žalovaného jako oznamovatel postižen odvetným opatřením

Související zákony a praktické aspekty

- Ochrana osobních údajů
 - Oznamovatel může podat oznámení svým jménem nebo anonymně, v oznámení může identifikovat další osobu
 - Pokud uvede oznamovatel své údaje případně údaje o další osobě, dochází ze strany povinné osoby ke zpracování osobních údajů, které podléhá zásadám a pravidlům, mimo jiné omezení uložení, kdy by údaje měly být uchovávány pouze po nezbytnou dobu
 - V některých případech bude nutné provést posouzení vlivu na ochranu osobních údajů. Návrh zákona zavádí povinnost evidence 5 let, neřeší případy, kdy např. oznámení není oznámením podle zákona. Detailnější metodiku lze očekávat od dozorového orgánu – Ministerstva spravedlnosti

Děkuji za pozornost

urbancova@peterkapartners.cz

Czech Republic Slovakia Ukraine Bulgaria
Russia Poland Romania Belarus Hungary